

INTERVIEW

Goran Simić | pisac u emigraciji

Bosanskohercegovački književnik **GORAN SIMIĆ (60)** laureat je nagrade za najbolju knjigu objavljenu u 2012. godini koju dodjeljuje Udruženje kanadskih pisaca; povodom ovog velikog priznanja, sa Simićem smo razgovarali o životu u Sarajevu i Kanadi, ratu, nostalgiji i "emigrantskom bluesu" iz kojeg su nastale neke od njegovih najboljih pjesama

Nostalgija je strašno skupa bolest

Razgovarala: **MAJA RADEVIĆ**

"Ta knjiga je dijelom neka vrsta vlastite mučnine. Nisam mogao a da ne priznam sebi kako neke pjesme koje sam pisao na engleskom jeziku djeluju bolje, pitkije, jasnije nego na našem jeziku. Neke pjesme sam, onako iz eksperimenta, preveo sa engleskog i na našem jeziku su djelovale kao stari palačinci. Kao da sam taj rukopis gurao pod tepih, misleći da ću biti manje Bosanac ako ga objavim", kaže **Goran Simić** o svojoj zbirci poezije *Sunrise in the Eyes of the Snowman* ("Svitanje u očima Snješka Bijelića"), koju je Udruženje kanadskih pisaca (CAA) proglasilo najboljom knjigom objavljenom u Kanadi u 2012. godini. Prestižno priznanje najvažnije profesionalne književne udruge u Kanadi dodijeljeno je Simiću kao prvom stranom autoru u historiji CAA, a o njegovom značaju dovoljno govori činjenica da su među dosadašnjim laureatima i takva imena poput **Margaret Atwood** i **Leonarda Cohena**. "I meni samom je iznenađenje da su me kanadski pisci tako velikodušno prihvatili", kaže Simić.

■ Prije 16 godina došli ste u Kanadu sa porodicom i tamo počeli novi život, bez velike razlike u odnosu na većinu emigranata koji su u tu zemlju dolazili sa prostora bivše Jugoslavije. Tamo ste morali krenuti ispočetka, a sada ste, evo, postali "prvi autor sa drugog govornog i kulturnog prostora" koji je dobio nagradu Udruženja kanadskih pisaca za najbolju knjigu 2012. godine. Koliko je bilo teško preći taj put?

Teška srca sam se te 1995. oprostio sa Sarajevom, i do danas nisam propustio nijednu godinu a da ne dođem makar da se još jednom oprostim. Otišao sam na dvomjesečnu

turneju kroz Švajcarsku i Njemačku sa Pozorištem mladih sa mojim komadom *Bajka o Sarajevu* i, umjesto kroz tunel, nazad pod granate, odabrao sam Kanadsku ambasadu u Rimu. Zahvaljujući **Susan Sontag** Kanadski PEN me je "usvojio" zajedno sa porodicom, tako da sam dramu završetka rata i Dejtona zamijenio ništa manjom dramom emigracije. Nije se radilo samo o drami u kojoj ću nošenje kanistera sa vodom zamijeniti nošenjem kutija u nekom magacinu, već o tome da se moj identitet sveo na onaj izbjeglički broj na ulaznoj vizi. Kad me je službenica u Ambasadi u Rimu na intervjuu pitala čime mislim da se bavim u novoj zemlji, rekao sam joj da mislim ostati pisac i da ću osnovati svoju izdavačku kuću, na što je ona nekako pokroviteljski primijetila da "snovi ponekad ostanu samo snovi". Sad mi je žao što nisam sačuvao njenu adresu da joj pošaljem svoje knjige, ili makar knjige iz moje izdavačke kuće.

NE DIRAJTE MI NOVICU:

"Kad sam bio u Banjaluci na komemoraciji, Milorad Dodik je došao da mi stisne ruku i izjavi saučešće, a ja sam u tom trenu pomislio koliko je samo moj brat javno prezirao uopšte političare i politiku, zajedno s tim Predsjednikom"

■ Rekli ste jednom da Vam je jedan od najtežih trenutaka po dolasku u Kanadu bio kada ste shvatili da "niko nije očekivao pjesnika, već stolara, mehaničara ili nekoga ko može doprinijeti društvu plaćajući porez". Šta je to što Vas je motiviralo da ipak o(p)stanete kao pjesnik?

Najgori ili najbolnji aspekt emigracije je taj što se čovjek osjeća zaglavljeno jednom nogom u prošlosti, a drugom nogom u budućnosti. Moraju proći godine dok se ne naviknete na samog sebe u novim okolnostima. U ovome dijelu svijeta ništa nije neobično kad doktor ili inženjer rade kao taksi vozači. Moja velika sreća je bila što mi se u to vrijeme pojavila knjiga u Engleskoj, pa mi je nekako svakodnevica postala podnošljivijom, ako ništa, ono da se sjetim ko sam kad idem na posao. Potom sam dvije godine zaglavio na poslu fizičkog radnika u magacinu modne kuće *Holt Renfrew*. Ustajanje u šest ujutro, hvataj metro pa potom dva autobusa, utovaranje kamiona i istovaranje, ponovo hvatanje dva autobusa i metroa i kući sam oko šest popodne. Moj prijatelj **Saša Bukvić**, koji je radio slične poslove, posavjetovao me je da ne spavam u autobusima, već da čitam knjige kako bih sačuvao sebe kao pisca. I bio je u pravu. Posao koji sam radio tražio je od mene jedan posto mozga, ostalo je bilo do mene. Onda sam počeo primjećivati, naprimjer, kako jedan radnik čita **Ničea** na poljskom, drugi se bavi monografijom **Salvadora Dalija** na perzijskom, treći fizikaner je slušao kasetu sa ruskim muzičkim klasicima... Kao da sam putovao sa armijom sjenki koja se bavila sobom kakvi su bili prije nego su sjeli na avion i potražili bolju budućnost. Interesantno, jedini koji je tu među nama bio rođeni Kanađanin bio je vozač autobusa. Na takvim mjestima naučite o zemlji sve ono što nije napisano u ►►

**ŽIVOTNI KRUG
SARAJEVSKOG PISCA**

Goran Simić u Kanadu je emigrirao 1995. godine, trenutno živi na Floridi i uskoro planira povratak u Sarajevo...

► brošurama koje romantiziraju zemlju kao savršen mozaik nacija.

■ **Mnogo ste pisali i govorili o vlastitim iskustvima emigrantskog života, ratu, nostalgiji... Borite li se još uvijek sa tom nostalgijom i napada li ona i dalje "samo subotom", kao u Vašoj pjesmi "Emigrantska"?**

Uh, nostalgija je strašno skupa bolest od koje profitiraju najviše naše kafane u kojima se puštaju pjesme iz sedamdesetih, banke i avionske kompanije. Tu pjesmu sam posvetio skulptoru Saši Bukviću sa kojim sam dijelio godine u Torontu i čije prijateljstvo mi je pomoglo da nostalgiju "prepakujem" u nešto kreativno. Negdje u vrijeme kada smo subotnje nostalgije dijelili popola (flaša viskija i gajba piva), osnovali smo multimedijalnu grupu "4.Unlimited" (Saša Bukvić, **Berge Arabian**, **Fraser Sutherland** i ja) i uradili projekat baziran na poeziji, filmovima i fotografijama koje su se ticale različitih uglova posmatranja emigracije. Odjek publike je bio tako pozitivan da je na premijeri stotinjak ljudi ostalo ispred vrata. Dijelom iz nekog naboja toga projekta nastala je moja pjesnička knjiga *Immigrant Blues* koja je u Kanadi ostavila takav trag da ne postoji biblioteka u kojoj se neće naći barem jedan primjerak. Sašin filmski uradak sa odlivanjem maske postao je kulturni, a on se preselio nazad u Sarajevo, Fraser Sutherland je objavio pjesničku knjigu *Manual for Immigrants* ("Priručnik za emigrante") i sad je pisac u gostima u Kini, Berge Arabian je dobio posao i preselio se u Tursku. Ja sam se preselio na Floridu. Nevjerovatnim mi se čine ove individualne sudbine, kao da su naglasile našu emigraciju. Govorim o tome da su se sve te naše individualne nostalgije srele, pretopile i onda nastavile da žive samostalno. Svako je iz tog projekta izašao bolji i ostvareniji kao umjetnik.

ZA GROBLJA I PRIJATELJE

■ **Neizbjegno je spomenuti ratne godine u Sarajevu i vrijeme kada je objavljena Vaša zbirka "Sarajevska tuga", koju mnogi smatraju jednim od najboljih djela poezije nastalih tokom opsade. Vaš brat Novica bio je general Vojske Republike Srpske; drugi brat, Stole, bio je pripadnik Armije BiH... I Vi u svemu tome, u opkoljenom Sarajevu, pokušavate se spasiti od rata... Sve zajedno djeluje gotovo nadrealno, filmski?**

U martu sam išao na sahranu mome bratu **Novici** i vratio sam se u takvom stanju da sam dvije sedmice ležao pod gripom. Novica je ostao moja patnja i kad se sjetim kako smo odrastali, uopšte ne mislim da je dobro odabrao svoju vojnu profesiju. Rekao bih da je prije on trebao biti pisac nego ja. On je napamet znao **Jesenjina**, **Bodlera**, **Crnjanskog**, on mi je kao školarac, četiri godine stariji od mene, čitao knjige kad sam tek upoznao svijet literature. Nemojte mi dirati Novicu, možda najčasnijeg vojnika u cijelom nečas-

NEOČEKIVANO PRIZNANJE

Simić je prvi autor sa drugog govornog i kulturnog područja koji je dobio nagradu Udruženja kanadskih pisaca

nom bosanskom ratu. Kad sam bio u Banjaluci na komemoraciji, **Milorad Dodik** je došao da mi stisne ruku i izjavi saučešće, a ja sam u tom trenu pomislio koliko je samo moj brat javno prezirao uopšte političare i politiku, zajedno sa tim Predsjednikom. U sedam dana mi je toliko ljudi raznih nacija prišlo da mi kažu poneki detalj u kojem im je Novica pomogao da spasu živote djece ili familije. Dok sam se u Sarajevu borio da preživim te četiri jebene godine opsade, svega sam se naslušao o svome bratu,

ničega lijepog. Kad je završen rat, ništa ružno o njemu nisam čuo, ni sa jedne strane, a on je bez straha svakih par sedmica dolazio u Sarajevo. On je odabrao vojsku i vojska je odabrala njega i tu se nekako završava priča. Naravno, ja kao nepopravljivi bosanski unitarista volio bih da je odabrao moje političke poglede. A drugi brat **Stole** u Armiju BiH otišao je kao dobrovoljac iako je živio sa samo jednim bubregom i njegova zona je bila Blekin potok - tu gdje nam je nekada bila porodična kuća, koja je

ROCK 'N' ROLL I POEZIJA

"Neki su sa zapada švercovali farmerke, a ja sam švercovao ploče"

■ **Vaš prijatelj Ahmed Burić kaže da u Vašoj poeziji ima mnogo rock 'n' rolla. I sami ste kao jednog od pjesničkih uzora isticali Leonarda Cohena - koji je, eto, među laureatima iste nagrade koju ste i Vi nedavno dobili, i koja nam je bila povod za ovaj razgovor...**

Cohen je planetarna gromada koja je toliko doprinijela čitanju poezije da nemamo razloga u njegovom slučaju da se pitamo da li se radi o poeziji kao pratilji muzike, ili obrnuto. On je čovjek kojeg sam "zamalo upoznao": prije nekoliko godina, nakon čitanja u Torontu, moj prijatelj pisac **Leon Rooke** salije sa mnom par pića i kaže da me vodi kod sebe kući da upoznam jednog čovjeka. Ja ga pitam šta ima kući za popiti, a on kaže "šeri", jer ga je njegova supruga **Connie** odvikavala od alkohola držeći u kući samo pića koja Leon prezire. Ja mu kažem da mi ne pada na pamet ići u kuću u kojoj se služi samo šeri. Sutradan me on ljut zove da mi kaže kako je šteta što nisam došao

upoznati Leonarda Cohena koji kod njega boravi. Ja sam mu onda iz osvete kupio flašu najjeftinijeg šerija i poslao mu poštom, a on je meni na moje čitanje u Montrealu poslao paket bezalkoholnog piva. **Burić** je u pravu, naravno, ima u mojim pjesmama rock 'n' rolla. Izrastao sam iz toga šinjela, sričući uz pomoć rječnika značenje tekstova pjesama na unutrašnjim stranama albuma ploča. Vjerovatno se rijetko ko iz mlade generacije sjeća rock bendova kao **Amon Duul**, **Cockney Rabbel**, **King Chrimson**, no u mojoj generaciji je to bilo nešto kao obavezna literatura. Neki su sa zapada švercovali farmerke, kafu i zlato, a ja sam švercovao gramofonske ploče. Ako ste imali kod sebe ploču **Franka Zappe** ili **Omega**, otac vam nije morao biti direktor preduzeća da vam digne rejting među rajom. Sav taj period me je kao pjesnika oblikovao onoliko koliko su me oblikovali **Miljković**, **Rilke**, **Gotfried Benn**, **Yates**... ili Cohen, da ga ne preskočim. ■

granatama izrešetana i sa jedne i sa druge strane. Ta porodična kuća koje više nema, kao što u Sarajevu više nema porodice **Simić** (osim na groblju Sveti Marko), njemu je značila onoliko koliko mu je značila i njegova čuvena kolekcija ploča *Rolling Stonesa*. Desilo se da ga je snajper prostrijelio iznad srca i da je jedva preživio. A to se desilo 1992. kada nam je i majka **Ruža** umrla od tuge. Čim su ga malo skrčili u bolnici Koševo, neki bosanski patriota se nakačio da ga odmah vrati u rovove, tako da je pobjegao od haračlija u uniformama i par godina nakon toga umro u Istočnom Sarajevu. Sada, kada dođem u Sarajevo, više cvijeća kupim za groblja nego za prijatelje.

ZLOČIN(C)I I ŽRTVE

■ Dio Vaše životne priče prikazan je u dokumentarnom filmu "Ne sanjam na engleskom" finskog režisera Vesa Tojonena. U jednoj sceni iz filma razgovarate sa Vašim bratom Novicom nakon hapšenja generala Momira Talića i pitate ga boji li se i on da bi mogao završiti u Haagu. Kako ste uopšte pomirili u sebi to da je Vaš brat za vrijeme rata bio "na drugoj strani"? Jeste li uspjeli za njegovog života razriješiti međusobno te dileme, da ih tako nazovemo?

Razgovarao sam sa Novicom i onako u šali ga pitao kad će u Haag, jer mi je jeftinija avionska karta iz Toronta do Haaga nego do Sarajeva. Rekao mi je da ne ide u Haag jer je Haag već dolazio kod njega. Došli su tužitelji i inspektori iz Haaga, zatvorili se sa njim u hotelsku sobu i sedam dana pregledali sve vezano za njegovu karijeru, od topovskih dnevnika do dnevnih naredbi, i na kraju mu pružili ruku i rekli da nemaju nikakvih elemenata za pokretanje tužbe protiv njega kao rukovodnog kadra. Meni je trebalo vremena da shvatim da moj brat, kao školovan oficir izašao iz nekadašnje JNA, nije neko od naoružane bagre koja je stavljajući beretku, šubaru ili

kapu na glavu učila o ratovanju na glavama nedužnih. Van toga **Arkan** i **Orić** su mogli biti isti, jer su sa početkom rata i oružjem dobili istu priliku. Za to što nam ni nakon 20 godina mir i opraštanje ne idu od ruke, nije kriv nedostatak lopata za iskopavanje žrtava - krivi su zločinci koji i dalje šetaju Bosnom i štite se nacijom. Ja sam, koji li je to paradoks, nekako u Sarajevu pod opsadom bio zaštićen od količine zločina koji se dešavao u Bosni i Hercegovini. U Sarajevu sam bio samo žrtva i vjerovatno bi moj život bio drugačije intoniran da se nešto desilo mojoj djeci nakon silnih granatiranja. Tek u Kanadi i Americi čuo sam ispričati nekih ljudi koji su preživjeli deset puta gore stvari od mene. Kada čujete takve priče, naprosto se zaledite i počnete smatrati

OSTATI PISAC: "Kad me je službenica u Ambasadi u Rimu pitala čime mislim da se bavim u novoj zemlji, rekao sam joj da mislim ostati pisac i da ću osnovati svoju izdavačku kuću, na što je ona nekako pokroviteljski primijetila da "snovi ponekad ostanu samo snovi". Sad mi je žao što nisam sačuvao njenu adresu da joj pošaljem svoje knjige..."

sebe srećnikom. Sretao sam ljude iz Ruande koji su izgubili cijele porodice, kao **Marta Kumsa** koja je u etiopijskom zatvoru rodila kćer koju su joj vlasti oduzele jer je bila revolucionar, ili prijatelj **Berge** čiju su cijelu familiju pomeli u genocidu nad Jermenima. Pišući iz svoga mikroprostora, ispisao sam neke stranice i o drugima, jer to dugujem sebi kao piscu i sebi kao svjedoku. Još nisam vidio da je iko izmislio neku mjeru ili vagu za bol. Kako to bolje reći nego kroz poeziju, koja se nikada nije ponizila.

■ Često naglašavate da se ne vežete za pisce, nego za njihova djela. "Da se vežem za pisce, knjige Abdulaha Sidrana bih vjerovatno bacio u smeće", rekli ste u jednom intervjuu. Mogu li se, ipak, život i sudbina pisca, odnosno njegovi postupci i stavovi razdvojiti od književnog djela?

Ma dobro **Sidran**, veću moralnu prelivodu-pisca nisam u životu vidio. Taj je u stanju napisati pjesmu zahvalnicu **Čeli** prije nego ga uhapse, a čim ga uhapse da napiše pjesmu zahvalnicu policajcu koji ga je uhapsio. Ne znam otkuda tome čovjeku tolika količina sujete. Prije par mjeseci napao je PEN BiH smatrajući da ga dovoljno ne kandiduju za nagrade u svijetu. Sumnjam da bi bio zadovoljan i kad bi mu dodijelili sve svjetske nagrade. Na početku rata napisao je u kolumni u *Oslobođenju* da ako četnici dođu i pokolju cijeli grad, "ono malo đubre **Simić** jedini će biti kojeg će poštediti" - što je bio poziv na linč, tako da sam tada s njim završio kako bih na miru mogao čitati njegove sjajne pjesme. Zamislite mene kako sa dvoje djece u Sarajevu 1992. čekam da mi na vrata pokuca neko sa otkočenim pištoljem i tekstem kolege Sidrana kao alibijem. Volio bih da se ovdje zaustavim, pjesnik je bolestan... ne znam za čovjeka.

■ "Mi Sarajlije inficirani smo jednom čudnom bolešću povratka", rekli ste za vrijeme Vašeg posljednjeg boravka u Sarajevu. Dok smo dogovarali ovaj intervju, kažete mi da trenutno živite na Floridi... Otkud na Floridi i razmišljate li o stalnom povratku u Sarajevo, ili je taj grad, ipak, lakše voljeti izdaleka?

Da, "povratka" - kad ste napisali tu riječ to je bilo kao da ste liječenom alkosu ponudili pansion u škotskoj destileriji viskija. Zamislite, prošle godine sam se oženio **Lidom** (Sarajkom) u Sarajevu, u Opštini Centar. Nekako je bilo realnije da se preselim kod nje na Floridu, gdje zime prođu tako da ne oblačite ništa više od papuča i majica nego da se Lida preseli kod mene na sjever Kanade, u Edmonton, gdje se u toku zime i polarni medvjedi znaju prehladiti. Kako stvari stoje, eto nas oboje u Sarajevo prije Nove godine, prije nego nas napadne nostalgija. Lida je klinički psiholog, ja sam pjesnik, za ovakve kao nas dvoje Sarajevo je savršen izbor. I da nije, ne bih nikome dozvolio da me razuvjeri. ■

Foto: Milutin Stojčević

SARAJEVSKI PJSNIČKI SUSRETI

Sarajevo je savršen izbor za život, ali i povratak